

Lezen ook op Duitse scholen zorgenkindje

Een andere kijk op het nieuwste PISA-rapport

Onderwijs - 23 december 2019 - Auteur: Synke Hotje

De laatste weken was er in de media veel te doen over de Nederlandse schoolgaande jeugd die volgens het recente PISA-rapport - met deze keer als hoofddomein leesvaardigheid - aanzienlijk slechter leest dan drie jaar geleden. Een kijk op de Duitse cijfers levert echter een meer gedifferentieerd beeld op.

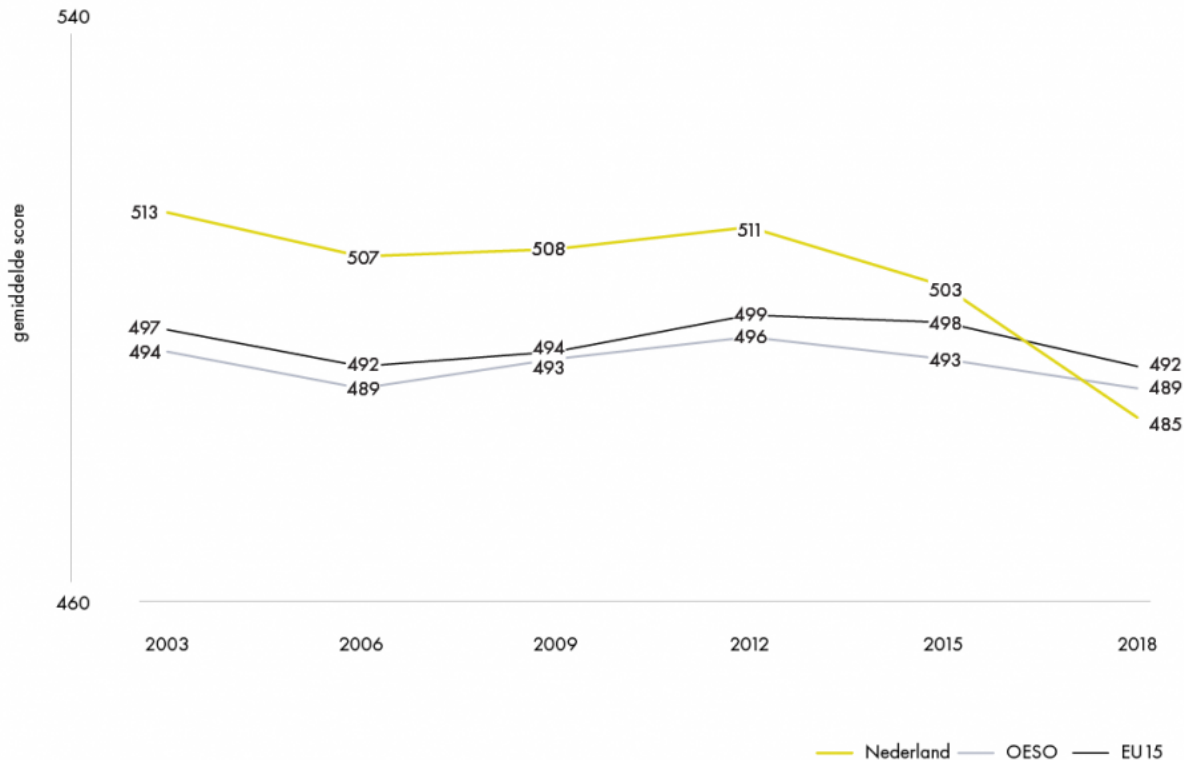
PISA vergelijkt prestaties in lezen, wiskunde en natuurwetenschap in 79 landen. Nog steeds bevindt Nederland zich in de wereldwijde middenmoot,[1] maar de val naar beneden bij leesvaardigheid is aanzienlijk als je kijkt naar vergelijkbare landen. Reden voor de daling is vooral het percentage van “onvoldoende geletterden” onder Nederlandse 15-jarigen - bijna een kwart van de leerlingen.

Paniekvoetbal in Nederland

“Onvoldoende geletterd” betekent bij PISA niet analfabetisch, maar dat “een leerling onvoldoende is toegerust om zelfstandig mee te doen aan de maatschappij”. OCW-ministers Slob en Van Engelshoven lieten direct na publicatie van het PISA-rapport in een persbericht weten een heus leesoffensief te willen starten. Hierbij moeten onderwijs, bibliotheken en ouders zich vooral richten op de zwakste lezers: vmbo’ers, jongens en leerlingen die meertalig zijn opgevoed.[2]

Opvallenderwijs verschillen de resultaten uit de PISA-studie voor Nederland sterk per onderdeel. Misschien dat we dus genuanceerder moeten kijken. Nederlandse leerlingen blijken meer moeite te hebben met het evalueren van en reflecteren op teksten dan leerlingen uit vergelijkbare landen, de 35 OESO-landen. Hiervan hebben 23 landen een hogere score voor leesvaardigheid behaald dan Nederland. Nederland scoort echter hoger dan het OESO-gemiddelde op het onderdeel informatie zoeken. Voor tekstbegrip haalt Nederland weer een gemiddelde score.

Gemiddelde toetscores leesvaardigheid PISA-2003 t/m PISA-2018 (Nederland, OESO, EU15)

Bron: www.nro.nl/pisa-2018-uitkomsten/

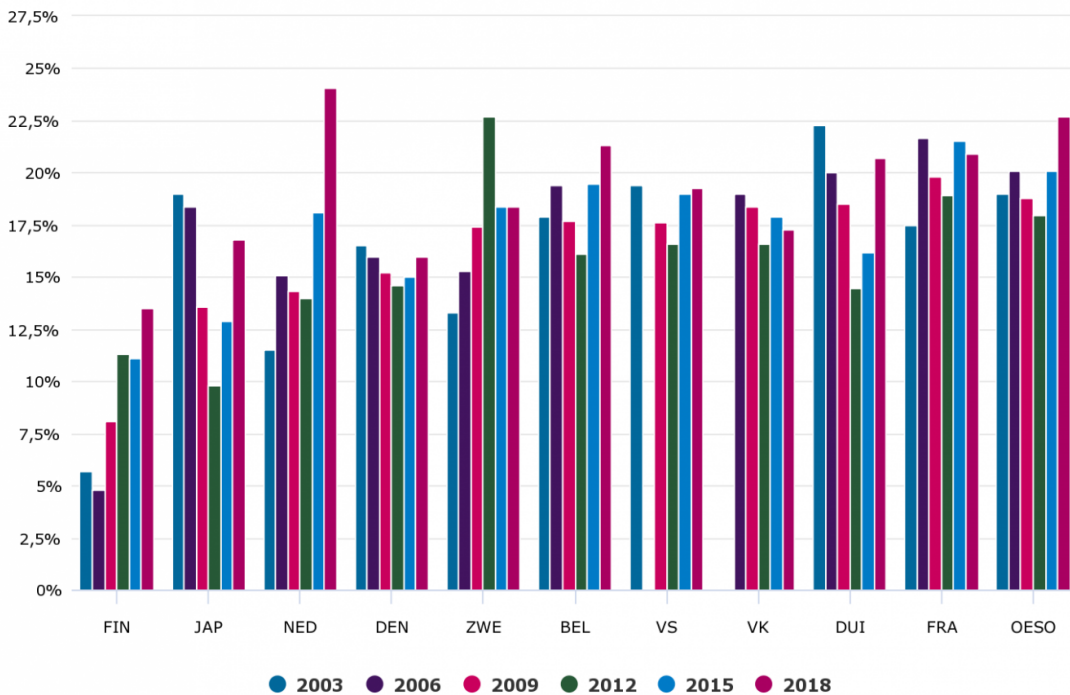
Een vmbo-probleem

Vanwaar dat “onvoldoende geletterd”? Docenten zullen niet verrast zijn over dit feit. Zij weten best wel dat de concentratie voor het lezen van meer dan een halve pagina er niet in zit bij hun leerlingen. Met name talendocenten hebben hier last van. Docenten hebben al jaren geleden hierop gereageerd door geen boeken meer aan te bieden,[3] en alleen nog óver literatuur te praten. Zo worden alle literatuurstromingen doorgenomen bij havo en vwo, zonder dat die literatuur ook ervaren wordt. Toen de Actiegroep Duits ‘Duitstalige literatuur’ als thema voor de aankomende Dag van de Duitse taal uitriep, reageerde een vmbo-docente: “Dat is dan weer niet voor mijn leerlingen!”Ik denk dat je hiermee de leerlingen tekort doet.

Met www.lezeninhetvmbo.nl proberen Stichting Lezen en SLO nu de leesmotivatie

onder vmbo-leerlingen te bevorderen. In het “Abhängen” van de zwakste leerlingen staat Nederland niet alleen. De trend tekent zich ook af in Duitsland, België en de rest van de OESO. In Duitsland geldt ter vergelijking een vijfde van de leerlingen als “leseschwache” kinderen. Zij kunnen nauwelijks een tekst begrijpen. En ook hier speelt het probleem met name op de schoolniveaus onder atheneum (*Gymnasium*).

Percentage zwakke leerlingen op het gebied van lezen

OECD, PISA (2003, 2006, 2009, 2012, 2015 en 2018)

Bron:

www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/internationaal/leerlingen-en-studenten/prestaties-internationale-prestaties-vo-pisa

In Duitsland tegenstrijdige reacties

Opmerkelijk is dat onze buurlanden Duitsland en Frankrijk het op dit moment beter doen op het gebied van leesvaardigheid. Maar ook in Duitsland is deels negatief gereageerd op het rapport.[4] Want sociale achtergrond speelt een beslissende rol voor de leesvaardigheid. Hier staat een verschil van 113 punten tussen een welvarend en een arm gezin bij *Lesekompetenz*. Slechts een kleine 10% van de arme kinderen komt terecht in het bovenste leesniveau.

In het rapport wordt in de landennotitie bij Duitsland letterlijk de link gelegd tussen lerarentekort en tegenvallende resultaten. Dat lerarentekort treft dan in eerste instantie de zwakkere schoolniveaus. En dientengevolge de armere

kinderen.

Maar: verheugd is geconstateerd dat aan de andere kant het percentage jongeren dat bijzonder goed presteert bij het lezen, in vergelijking met 2009 significant is toegenomen. Ook in de groep OESO-landen staat Duitsland er goed voor. Reden om in de aanbevelingen op te nemen juist ook deze goed presterende groep te blijven bevorderen.

Een vergelijking Nederland - Duitsland

Onderzocht is niet alleen leesvaardigheid, maar ook het leesplezier van de 15-jarigen. Waarbij meisjes - conform de verwachtingen - beter lezen en dit leuker vinden. Het leesplezier van Nederlandse leerlingen is lager dan in alle andere landen en is in de afgelopen negen jaar afgenomen. Ongeveer 60% van de Nederlandse leerlingen leest alleen als het moet of om informatie op te zoeken, niet voor het plezier. Voor slechts een vijfde van de leerlingen is lezen een hobby.

In Duitsland is het de helft die niet voor hun vermaak leest, dus iets minder. En gemiddeld in de OESO-landen leest 42% "vrijwillig". De ontleding is duidelijk een internationale trend.

Waarom zou je lezen?

Hoe ernstig is dit nu? Of je van lezen empathischer wordt, weet ik niet.[5] Zelf heb ik als jongere veel Stephen King en alle beschikbare Britse detectives gelezen; nauwelijks een klassieker zat ertussen. En toen de hele Hermann Hesse - puur zelfbeklag, daar wordt je niet empathisch van. Wel heb ik interesse in lezen ontwikkeld, en naarmate ik ouder werd nam de radius toe, en kon ik dus al lezen: concentratie opbrengen, genieten van een verhaal en informatie ordenen in mijn hoofd. Ik zou daarom ook denken: geef de jeugd het leesvoer dat zij snapt, en met passie kan verslinden. Hoe meer *trash*, hoe beter.

Ook mijn 9-jarige zoon, een Donald Duck-fan, is uren niet weg te slaan van een jeugdboek als 'ie het eenmaal in handen heeft (en internet uit staat); en dit ondanks een stevige Fortnite-verslaving. Lezen trekt nog altijd, mits de ruimte - lees: concentratie - er is. Er zijn al scholen - in Nederland en in Duitsland - die een leesuur hebben ingericht waarin leerlingen een tekst naar keuze kunnen doornemen. En dat kunnen ouders natuurlijk ook doen: opsluiten dat kind met een reeks boeken. En dan laten kiezen.

Iedereen heeft zijn voorkeuren. Geef ook als docente de kinderen de keuze voor

een boek. Dat hoeft heus niet klassikaal besproken. Ik doe hier een paar suggesties. Voor Duits heb je de [Bücherkoffer](#) van het Goethe-Institut die je kunt bestellen. Of je laat de leerlingen kiezen uit [Lezen voor de lijst](#). Een boekenlijst, materiaal, filmpjes en tips van en voor docenten biedt sinds kort verder het [LEELU project](#).

Posters voor het klaslokaal te bestellen bij [DMS educational](#)

Er zijn ook bevlogen docenten die hun leerlingen naar een toneelstuk meeslepen, en dat schijnt meestal in goede aarde te vallen. Op die manier wordt tekst levendig. Zelf een toneelstuk instuderen, is natuurlijk het toppunt van engagement.

Samenhang geluk en Bildung

Terug naar PISA. Ruim 60% van de Nederlandse leerlingen vindt dat hun leven een duidelijke betekenis of duidelijk doel heeft. Het merendeel van de Nederlandse leerlingen maakt gemakkelijk vrienden en voelt zich thuis op school. Ook voelt ruim 90% van de Nederlandse leerlingen zich gesteund door hun ouders. En

pestgedrag wordt nauwelijks ervaren.[6] Geen reden dus om duistere boeken te lezen. En al helemaal geen tijd, want in plaats van in de luie stoel te hangen en de rug over te belasten door een verkeerde leeshouding, is de Nederlandse jeugd aan haar carrière aan het timmeren: er worden bijbaantjes ingevuld en waardevolle vaardigheden zoals een typecursus of extra Engels vergaard.

Terwijl hun Duitse leeftijdgenoten op een OESO-gemiddelde van 7 uitkomen, geven Nederlandse leerlingen hun leven gemiddeld een 7,5. Waarbij in bijna alle landen de meisjes ongelukkiger zijn dan de jongens (maar wel beter presteren).

In Duitsland heerst nog steeds (op het *Gymnasium*) een *Bildungsideal* waarnaar het nastrevenswaardig is om iets te weten over de wereld om je heen. Dit verklaart misschien voor een deel dat de gemiddelde leesvaardigheid daar op een hoog niveau boven het OESO-gemiddelde staat. In Nederland was dit 2009 ook nog zo; inmiddels ligt die bij een gemiddelde, en is de maatschappij volledig opgegaan in een *immerwährende* google-modus. Maar - samen met de leraren - kunnen zij dan wel weer veel beter informatie lokaliseren.

Dus wat leren we van de resultaten?

Ze doen het misschien dus helemaal niet zo verkeerd, onze Nederlandse jongeren. Het is een internationale trend: lezen om informatie te zoeken. We moeten er wel op letten dat de fundamenteën van onze democratie niet in gevaar komen in tijden van *fake news* en toenemend populisme. Hier kan het nieuwe leergebied burgerschapsonderwijs *Abhilfe schaffen*. Goethe's 'Faust' hoef je hiervoor niet te lezen, dat komt later wel als de leerlingen groot zijn.

Interessant in de reacties is dat in beide landen veelal dezelfde tips worden gegeven: voorlezen, leesplezier bevorderen, inzetten bij de onderste schoolniveaus, maar dat in Duitsland ook wordt gehamerd op juist de ondersteuning van de betere groep leerlingen: "Dabei darf nicht in Vergessenheit geraten, dass eine Unterstützung der Leistungsspitze eine zentrale Aufgabe bleibt." [7] Wellicht ook een idee voor Nederland, om juist de goede leerlingen eens te ondersteunen.

Artikelen in de Onderwijsblog zijn op persoonlijke titel geschreven.

[1] 23 van de in totaal 77 landen hebben een hogere score voor leesvaardigheid behaald dan Nederland.

[2]

<file:///C:/Users/ovu34447/Downloads/Beleidsreactie+advies+leesbevordering+2019.pdf>

[3] Zie <https://duitslandinstituut.nl/belevingsonderzoek-2017>

[4] Zo kopt Der Spiegel: „Deutschland, durchgefallen“.

www.spiegel.de/plus/bildungspolitik-deutschland-durchgefallen-kommentar-a-00000000-0002-0001-0000-000167210624

[5] Zie ook

www.volkskrant.nl/wetenschap/van-fictie-lezen-zouden-we-empathischer-worden-maar-dat-blijkt-nu-misschien-helemaal-niet-zo-te-zijn~bdb51cac/

[6] <file:///C:/Users/ovu34447/Downloads/resultaten-pisa-2018-in-vogelvlucht.pdf>

[7] https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2018-ergebnisse-band-i_1da50379-de pag. 77.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/34896/lezen-ook-op-duitse-scholen-zorgenkindje>